

Nr 12.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med visst uttalande rörande sammanläggning av rena landsbygden med stad eller köping.

I en inom andra kammaren väckt, till dess *tredje* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 266, har herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att sammanläggning av rena landsbygdsområden med stad eller köping endast må företagas, då särskilt tvingande skäl därtill föranleda.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till den inom första kammaren väckta, likalydande motionen I: 220.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från kammarkollegiet, byggnadsstyrelsen, markutredningen, länsstyrelsen i Stockholms län, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund.

Kammarkollegiet kan icke helt ansluta sig till den uppfattningen, att inkorporeringar till städer och köpingar leda till ökad flykt från landsbygden. Befolkningen i landsbygdsdelen torde i allmänhet stanna kvar där, och inkorporeringen betyder då ej annat än att den i förvaltningshänseende kommer att tillhöra något som benämnes stad i stället för landsbygd. Det torde emellertid vara det förhållandet att städer och köpingar genom att de erhålla utökade områden och beredas tillfälle att anlägga nya industrier kunna draga till sig arbetskraft från landsorten, som kan ge motionärerna fog för sin uppfattning. Det torde närmast vara en sådan tänkt utveckling som motionärerna anse böra hindras eller i varje fall begränsas. Därmed ha de emellertid fört indelningsfrågorna in i ett större frågekomplex, där bland annat möter den näringspolitiska frågan om den lämpliga avvägningen mellan de intressen, som representeras av industrien å ena och av lantmannanäringen å den andra sidan. Men att föregripa denna frågas lösning genom att redan nu vidtaga åtgärder för en åtstramning av städernas och köpingarnas möjligheter enligt nu gällande indelningsbestämmelser att få sitt behov av ökade utrymmen för sin utveckling tillgodosett anser kollegiet ej vara tillrådligt. Den omständigheten att en stad skulle få stor areal torde i och

för sig icke göra en införlivning olämplig, och de olägenheter, som genom en förändring av en landskommun till stad vållas jordbrukarna i kommunalt hänseende, äro vid närmare beseende av relativt underordnad betydelse. Någon inskränkning av nämnvärd betydelse för jordbruksnäringens rörelsefrihet behöver ej följa av en landskommuns ombildning till stad eller köping eller införlivning med sådan kommun.

Kollegiet avstyrker bifall till motionen.

Byggnadsstyrelsen, som vitsordar svårigheten att rätt avväga fördelar och nackdelar ur allmän synpunkt av införlivningen av rena landsbygdsområden med städer eller köpingar, vill ej bestrida, att i åtskilliga fall missförhållanden uppkommit, då rena landsbygdsområden införlivats med stad eller köping. De av motionärerna påpekade missförhållandena böra dock icke överdrivas. Ur de synpunkter byggnadsstyrelsen har att företräda torde införlivning av landsbygd med stad eller köping merendels vara i hög grad önskvärd och ägnad att leda samhällsutvecklingen i rätt riktning. Därest riksdagen anser något uttalande i ämnet erforderligt, får byggnadsstyrelsen föreslå, att ett sådant uttalande tager sikte på att, om rena landsbygdsområden införlivas med stad eller köping, staden eller köpingen bör giva noggrann akt på att även de inom de införlivade områdena boendes intressen bliva vederbörligen beaktade.

Markutredningen avstyrker bifall och erinrar om att utredningen ännu befinner sig på ett jämförelsevis förberedande stadium av sin verksamhet och har ännu icke till närmare behandling upptagit de förhållanden, som beröras i motionen. Dessa förhållanden stå emellertid i nära sammanhang med spörsmål, som falla inom ramen för utredningens arbetsuppgifter och som därför senare komma att bliva föremål för närmare undersökning från utredningens sida. I samband därmed torde utredningen även få taga ställning till de problem, som beröras i motionen. Någon anledning att nu upptaga dessa till särskild behandling synes därför icke föreligga.

Länsstyrelsen i Stockholms län avstyrker bifall och anför såsom skäl härför bl. a. följande:

Med avseende å den av motionärerna inledningsvis berörda frågan om avfolkningen av landsbygden behjärtar länsstyrelsen till fullt önskemålet att med tjänliga åtgärder söka hejda folkströmmen till städerna. Länsstyrelsen ger också motionärerna rätt i, att landskommunernas möjligheter att förbättra den samhälleliga standarden genom statsmakternas åtgöranden under senare tid avsevärt förstärkts och kunna antagas komma att efterhand ytterligare ökas. Lika tydligt är emellertid, att städers och stadslänkande samhällens behov av områdesutvidgning för att bereda utrymme åt bl. a. dem, som ändock från landsbygden söka sig till tätorterna, måste tillgodoses. Länsstyrelsen anser i likhet med motionärerna det ej vara något önskemål att med städer införliva rena landsbygdsområden av den storlek,

att städerna först i en överskådlig framtid kunna beräknas få behov därav. Det förtjänar emellertid framhållas, att spørgsmålet ligger olika till i den mån den av en ifrågasatt inkorporering berörda kommunen biträder inkorporeringsyrkandet. Så kan vara fallet, när kommunen är så liten, att den genom avskiljandet av det för tillgodoseende av det aktuella inkorporeringsbehovet erforderliga området skulle bliva mindre livsduglig, liksom överbud när ett berättigat inkorporeringsanspråk omfattar ett område, som är av avsevärd betydelse för den kommun, vari det ingår.

Den pågående utredningen om ny kommunindelning har även i detta län gett upphov till planer på inkorporering av mer eller mindre landsbygdskontrakterade kommuner eller delar därav. I de få fall, dessa planer gå ut på en med nämnda kommunindelning sammanhängande inkorporering av en hel landskommun, skall frågan härom bedömas enligt 1946 års lag. I övriga fall äro bestämmelserna i 1919 års lag normerande.

Motionärernas mening att det kräves en ändring i tillämpningen av 1919 års lag synes länsstyrelsen svår att dela. Om erfarenheten givit vid handen, att gällande bestämmelser lämna rum för en alltför vid tolkning — en fråga för vars besvarande länsstyrelsen saknar tillräckligt underlag — förefaller det länsstyrelsen, som om bestämmelserna borde underkastas ändring i syfte att förebygga en icke avsedd tillämpning. Genom att begränsa sig till ett uttalande av det innehåll, motionärerna föreslå riksdagen att göra, skulle man slå in på en väg, vars beträdande skulle kunna leda till icke önskvärda konsekvenser.

Svenska stadsförbundet delar såtillvida den uppfattning, som kommit till uttryck i motionen, att betänksamhet kan hysas mot den på senare tid framträdande tendensen att med städer och köpingar införliva stora områden av ren landsbygd, och vill understryka att det i och för sig icke är något stadsintresse att få dylika införlivningar genomförda. Det är emellertid angeläget att samtidigt framhålla, att man icke heller får se alltför snävt på tätorternas inkorporeringsbehov. För en stad, som befinner sig i stark utveckling, föreligga ofta fullt giltiga skäl att få till stånd inkorporeringar av större omfattning. Mot ett uttalande av riksdagen av sådan innebörd att man bör söka undvika att med städer och köpingar införliva rena landsbygdsområden, som icke kunna väntas bli av någon betydelse för deras utveckling, skulle intet vara att erinra, men med hänsyn till motionens motivering måste befaras, att ett förbehållslöst uttalande i enlighet med motionens hemställan skulle kunna åberopas till stöd för en vida starkare begränsning av inkorporeringsmöjligheterna, vilket kunde bli till betänkligt hinder för städernas och köpingarnas utveckling utan någon motsvarande fördel för landsbygdsintressena i ifrågakommande orter. Ett uttalande med den innebörd som åsyftas i motionen torde också få anses taga sikte på en tillämpning, som icke är förenlig med nuvarande lagbestämmelser på området.

Svenska landskommunernas förbund framhåller, att det väsentliga är farhågor för att landsbygden i sin helhet skulle erhålla mindre politiskt inflytande med nu tillämplad indelningspraxis, som bestämt motionärernas ställningstagande. Även denna synpunkt förtjänar förvisso uppmärksamhet liksom också vad som i motionen anföres om att inkorporeringar med stad och köping ofta får ett minskat kommunalt inflytande för landsbygdsinvånarna till följd. I sakens natur ligger emellertid att denna synpunkt icke har någon större tillämplighet, när införlivningen äger rum med landsbygdsdelens goda vilja och alltså innebär en frivillig kapitulation från dess sida. Där så icke är fallet, när alltså landskommunens invånare med all makt motsätta sig en sammanslagning, bör emellertid givetvis detta förhållande tillmätas stor betydelse av skäl, som motionärerna närmare utvecklat. Förbundet kan därför icke helt ställa sig bakom yrkandena i motionen som inskränker sitt yrkande till en företeelse, som endast utgör resultatet av olika nu bestämmande tendenser för indelningsärendenas avgörande. För sin del anser visserligen styrelsen, att både 1919 års kommunala indelningslag och den praxis, som utvecklats i anslutning till denna, bör underkastas en ingående omprövning i samband med kommunindelningsreformens verkställande. Av statsrättsliga skäl torde emellertid ett sådant yrkande icke kunna på grundval av nu föreliggande motion bli föremål för riksdagens prövning. — Med hänsyn till nu anförda omständigheter finner förbundet icke skäl föreligga för riksdagen att göra ett till sitt innehåll så begränsat uttalande, som föreslagits i motionen.

Utskottet.

Förhållandet mellan landsbygdens och dess befolknings intressen å ena sidan och städers och tätorters behov av utvidgning å andra sidan har på grund av dess mångsidiga och samhällsingripande art blivit föremål för uppmärksamhet och ställningstagande av riksdag och statsmakter vid upprepade tillfällen. De skiftande förhållandena göra spörsmålets bedömande vanskligt. I nu förevarande motion ha emellertid motionärerna till behandling upptagit ett begränsat område av frågan och — utan att ifrågasätta ändringar i 1919 års lag om kommunal indelning — hemställt om sådan tillämpning av lagen att sammanläggning av rena landsbygdsområden med stad eller köping skall få företagas endast då tvingande skäl föranleda därtill. Den för närvarande pågående omfördelningen av kommunerna i riket har aktualiserat spörsmålet. Utskottet delar motionärernas uppfattning att största möjliga hänsyn bör visas landskommunernas berättigade intressen. Såsom ock redan i propositionen om kommunindelningslag (1946:236) framhölls, bör all nödig försiktighet visas vid nyindelningar, och utskottet anser sig i detta sammanhang böra erinra om att i nämnda proposition föredragande statsrådet rörande inkorporeringsfrågorna förklarade sig dela de betänkligheter, som i vissa yttranden över kommunindelningskommitténs betänkande framförts beträffande lämpligheten av att hela landskom-

muner läggas till angränsande städer och köpingar. Dylika sammanläggningar torde, framhöll statsrådet, böra genomföras endast om alldeles särskilt starka skäl därtill äro för handen. Ifrågavarande uttalande, som praktiskt taget sammanfaller med det i motionen framställda yrkandet, lämnades av riksdagen utan erinran. Därtill kommer att man har anledning att vänta att i och med genomförandet av den vid 1946 års riksdag beslutade kommunindelingsreformen en minskad frekvens av inkorporeeringar av den karaktär, som påkallat motionärernas uppmärksamhet, kan motses. Utskottet finner det olämpligt att föregripa lösningen av frågan om den lämpliga avvägningen mellan de intressen, som representeras av industrien å ena och av lantmannanäringen å den andra sidan och varav de med motionen avsedda förhållandena endast utgöra en del. Ingen av de myndigheter eller sammanslutningar som hörts över motionen har heller ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionärernas hemställan. Härtill kommer slutligen att markutredningen, som ännu befinner sig på ett jämförelsevis förberedande stadium av sin verksamhet, ännu ej till närmare behandling upptagit de förhållanden, som beröras i motionen. Dessa stå emellertid i nära sammanhang med spörsmål, som falla inom ramen för utredningens arbetsuppgifter och som därför senare lära komma att bli föremål för närmare undersökning från utredningens sida. Markutredningen torde därvid få taga ställning jämväl till de problem, som beröras i motionen. Under åberopande av innehållet i de över motionen avgivna yttrandena och vad i övrigt här ovan anförts samt med särskild hänsyn tagen till statsrådets uttalande i samband med framläggande av proposition till kommunindelingslag hemställer utskottet,

att motionen II: 266 ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 8 maj 1947.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar Skantze, Hedqvist, fru Svedberg, herrar Boman i Stavsund, Engström, fru Ewerlöf, herrar Nilsson i Varuträsk, Jansson i Aspeboda och Skoglund i Umeå.
